

TÜRK TANGOLARI

NESİBE ÖZGÜL TURGAY

A

rjantin'in en popüler ve karakteristik kent dansı ve ulusçu sembolü olan tango, 19. yüzyıl sonlarında Buenos Aires varoşlarında

şekillenmiş, iki veya dört zamanla ölçülebilen bir salon dansı ve müziğidir. Bir dönem yasaklanan bu tür, I. Dünya Savaşından sonra Avrupa'da benimsenerek bütün dünyaya yayılmıştır.

Etimolojik olarak farklı tanımlarla açıklanabilen tango kelimesi Savigliano'ya göre 'tambo'dan gelir. Tambo, özgür bırakılmış siyahların 19. yüzyılda Río de la Plata'da buldukları yerlerdir. Hess ise tango sözcüğünün İspanyolcada 1803'ten beri mevcut olduğunu ileri sürmektedir. Horacio Salas'a göre tango, muhtemelen Portekiz kökenli bir sözcüktür ve Amerika'ya São Tomé'de konuşulan Afro-Portekiz kreolu aracılığıyla girmiş, Küba yoluyla İspanya'ya ulaşmıştır.

Mahmut Ragıp Gazimihal, Meksika ve Yukarı Güney Amerika'ya has bir halk dansı olan tangonun I. Dünya Savaşından sonra dünya salonlarında uzunca müddet moda olduğunu; ritminin ve müzik karakterinin iki zamanlı ve ağır 'havanez' veya 'habanera' danslarının hava ve karakterlerini andırdığını belirtir.

Klasik yapısını Arjantin'in erotik içerikli 'milonga' dansıyla bütünleşerek kazandığı söylenen ve dans, müzik, edebiyat gibi birçok ögeyi barındıran tango, William Walton'ın "Façade" adlı süitinde olduğu gibi form olarak klasik besteciler tarafından da kullanılmıştır.

Afrika'nın yerel ritimleri, Latin Amerika ve Avrupa şarkı formları ile Akdeniz Batı dünyasının geleneksel armonisinin ilginç bir sentezi sonucu ortaya çıkan tangonun yaygınlaşmasında, Avrupa'yı ziyaret eden müzisyen ve dansçıların yanı sıra kayıt ve ses teknolojisinin gelişimi gibi etkenler öne çıkmaktadır.

Sosyal ve kültürel açıdan farklı kültürlerden etkilenerek gelişimini sürdüren tango, uluslararası bir üne kavuşmuş, bu süreçte her toplum kendi dilini kullanarak yeni bir tango stili yaratmıştır. Bu sebeple tango literatüründe 'Fransız tangosu,' 'Arjantin tangosu,' 'İtalyan tangosu' ve 'Türk tangosu' gibi stiller oluşmuştur.

"Türk tangosunun babası"
Necip Celal Anel.

İlk sözlü Türkçe tango çalışmaları, yabancı tango melodilerine Türkçe sözlerin yazılmasıyla başlamıştır. Fransa'da konservatuvar eğitimi gören ilk kadın sanatçılarımızdan Afife Hanım, fokstrot, çarliston, tango gibi dans ritimlerindeki ezgileri Türkçe sözlerle yeniden yorumlamış ve 'aranjman' terimi ile ifade edilen akımın ilk temsilcilerinden olmuştur.

19. yüzyılın sonlarında kayıt ve ses teknolojisi ile birlikte müziğin evlerde dinlenebildiği yeni bir döneme girilmiştir. 1895'te Sigmund Weinberg'in İstanbul'a fonograf getirmesiyle yerli kayıtlar başlar. 20. yüzyıldan itibaren de İstanbul'da önce fonograf, ardından yerli ve yabancı gramofon mağazalarında çeşitli silindir ve taş plaklar satışa sunulur. Tango plakları üretmeye başlayan firmalar, bunu 1965'e kadar kesintisiz sürdürürler. Bu süreçte yüzlerce yerli tango kaydının yanı sıra Arjantin, Fransız, Alman, Rus, Yunan tango plakları da ithal edilerek piyasaya sunulur.

Dönemin politikacıları tarafından desteklenen tango, Cumhuriyetin ilaıyla hızla yaygınlaşır. Radyoda kurulan

tango orkestrası ile daha da popülerleşen 'Türk tangoları', Türkiye'de Batı müziğinin yerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kuruluş yıllarında yüzünü her anlamda Batı'ya dönen genç Cumhuriyetin benimsenen bu yeni müziği için Doğan Hızlan "Tango Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çoksesli müziğidir" der.

Cumhuriyetin ilk yıllarında düğünlerde gelin ve damat için çalınan ilk dans parçası tangoya çok benzeyen ve 'düğün marşı' olarak kullanılan, Gerardo Matos Rodríguez'in "La Cumparsita" adlı eseridir. Cumhuriyet balolarından özel gecelere ve toplantılara birbirinden şık tuvaletli hanımlar ile smokin giymiş beylerin dansları, Batılılaşmanın simgelerinden biri hâline gelir. Hatta bu adeta sosyal zorunluluktur. Cemal Ünlü'ye göre, Cumhuriyet ile değişen sosyal yapıda "Kadın ve erkeği gündelik hayatta yan yana getirmenin yollarını bulmaya çalışan Cumhuriyet yönetimine, hiçbir şey tango kadar yardımcı olamamıştır. Henüz kendine ait bir kent eğlence geleneği ve dansını yaratamamış Türk toplumu, tangoyu kolaylıkla benimsemiştir."

Necip Celal Anel, Fehmi Ege, Nec-

Yandaki QR karekodu okutarak bu yazı ile ilgili bir müzik videosuna ulaşabilirsiniz.

det Koyutürk gibi besteciler, yazdıkları tangolar ile Türk tango müziği geleneğini başlatmışlardır. Onların ardından karakter olarak Arjantin tangolarına benzemeyen ancak Cumhuriyetin musiki inkılabına uygun yapıda geleneksel öğelere yatkın sentez eserler üreten diğer besteciler arasında Kadri Cerrahoğlu, Mustafa Şükrü Alpar, Ziyaeddin Sarıkartal, Cemal Reşit Rey, Yesari Asım Arsoy, Neveser Kökdeş, Kaptanzade Ali Rıza Bey, Muhlis Sabahattin Ezgi, Ferdi Daryal, İbrahim Özgür, Faik Bereket, Nusret Rıfki, Selmi Andak, Engin Ege, Erdener Koyutürk, Özden Koyutürk sayılabilir.

Muhlis Sabahattin Ezgi tarafından solo piyano için yazılan "Tango Türk" adlı eser, plağa kaydedilmiş ilk özgün enstrümantal tango olarak bilinmektedir. Sözleri Necdet Rüştü Efe'ye, bestesi Necip Celal Andel'e ait olan ilk Türkçe tango "Mazi"yi (1928) seslendiren tango solisti, 1930-31 yıllarında konservatuvar öğrencisi olan Seyyan (Oskay) Hanımdır. Seyyan Hanımın ardından Mahmure Hanım, Birsen Hanım, Seyyide Poroy ilk plakların büyüleyici sese sahip kadınlarıdır. Daha sonra bu isimlere erkek sesleri de eklenecektir. Celal İnce, İbrahim Özgür, Saime Şengil, Saime Kentmen, Bedriye Tüzün, Nezahat Onaner, Şecaattin Tanyerli, Yaşar Güvenir, Zehra Eren, Erol Büyükburç, Necla İz, İbrahim Solmaz, Nevzat Yalaz, Aydın Esen, Ayten Alpman, Esin Engin, Mefharet Atalay, Zeki Müren, Ayla Büyükataman, Tülin Yakarçelik, Türk tangoları icra etmiş tanınmış ses sanatçılardır.

Tango tarihi ile ilgili çok sayıda çalışmaya rastlansa da Türk tangosu konusundaki çalışmalar sınırlı sayıda- dır. Birkaç makale ve tez dışında eldeki en önemli belgeler, 1930 yıllarda Şamlı

İskender Kutmani Musiki ve Nota Neşriyat Evi ile Jorj D. Papajorjiu Yayımı gibi yayınevleri tarafından basılmış piyano eşlikli tango notasyonlarıdır.

Cumhuriyetin ilk 30 yılında bestelenen ve Cumhuriyet kültürünün yapılandırılmasında, modernleşme çalışmalarına önemli katkılar sunan Türk tango güfteleri Arjantin ve Avrupa tangolarından farklı bir nitelik taşır. Diğerleri gibi ideolojik hüviyet, başkaldırı veya isyan içermeyen bu güfteler; aşk, hüznün, tutku, ayrılık, hayal kırıklığı ve geçmişe özlem gibi konuları dile getirir. Tangoların sözleri çoğunlukla hece veznedir ve tango bestecileri ya da amatör şairlerce yazılmıştır. Bunlar arasında en göze çarpan isim Bedri Noyan'dır.

Türkiye'de tango, dans müziği olmanın ötesinde öncelikle bir beste formu olarak kabul edilir. Arjantin tangosunun aksine enstrümantal müzik örnekleri çok azdır. Genellikle iki kısımlı *lied* formunda ve çoğu *codetta* ile biten Türk tangolar basit/sade bir armonik yapı ile yazılmıştır. Eserlerin çoğu tonal olarak bestelenmekle birlikte armonik minör kullanılarak makamsallığa yatkın ses örgüleri çağrıştırılmıştır. Yavaş tempo ve renksiz sayılabilecek armonik eşlikler ile yazılmış Türk tangosunun günümüzde önemli bir gelişim gösterdiğini söylemek zordur.

Türkçe tangolar, siyasal ve kültürel hayatın birbirine olan etkisi ile geçirdiği parlak dönemin ardından, 1950'lerden itibaren popülerliğini kaybetmiş; 1990'lı yıllarda tekrar gündeme gelmiş ve özellikle günümüzde yeniden popülerlik kazanmaya başlamıştır. Bu açıdan tango- nun sürekli gündeme gelişiyse Türkiye'de geçmişte var olan popüler müzik akımlarının sağlayamadığı seviyede bir başarı yakaladığını söylemek yanlış olmaz.

1979'da Nedim Erağan başkanlığında kurulan Tango Dostları Derneği gibi Türkiye'de tango kültürünün gelişiminde etkili olan derneklerin yanı sıra; yeni tangoların bestelenmesi, farklı yorum ve düzenlemelerle yapılan çalışmalar, tango orkestralarının kurulması, konserler, plak ve CD kayıtları, festivaller, televizyon ve radyo programlarında Türk tangolarına yer verilmesi, özellikle düzenlenen dersler ve geceler sayesinde tango, günümüzde de hayatta kalmayı başarmaktadır. **Z**

KAYNAKÇA

- 1 Selçuk Alimdar. *Osmanlı'da Batı Müziği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
- 2 Fehmi Akgün. *Yıllar Boyunca Tango: 1865-1993*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 1993.
- 3 Nedim Erağan. *Tramvaylı Günler ve Eski Tangolar*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1994.
- 4 Mahmut R. Gazimihal. *Müzik Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi, 1961.
- 5 Doğan Hızlan. *Hürriyet Gazetesi*, 27 Ocak 2019. (<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/dogan-hizlan/cumhuriyetin-dansitango-41095826>).
- 6 Ahu Köksal. "Cumhuriyetin İlk Otuz Yılında Türk Tango Müzikleri: Analitik Bir İnceleme." Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

- 7 Yılmaz Öztuna. *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2000.
- 8 Bahar Sarıboğa. "Tango Müziğinin Tarihsel Süreci ve Türkiye'de Tango Müziğine Genel Bir Bakış" *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 9/2 (2019): 263-273.
- 9 Vural Sözer. *Müzik Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2012.
- 10 Cemal Ünlü. *Git Zaman Gel Zaman*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2016.

Dijital Kaynaklar

www.sehiredu.tr içinde kısa URL: <https://www.kisa.link/MAS>
www.grovmusic.online